

Kloosterkerk – 20 september 2020 – 16e zondag na Pinksteren
100 jaar Kloosterkerk – Genesis 2 en Matteüs 18,20
ds. Rienk Lanooy

Gebed om ontferming

Op de drempel van de herfst
dartelt het zomerlicht
nog onbekommerd
door dit huis
en raakt
de dingen aan.
Hoe graag hadden wij hier
de dingen aangeraakt
elkaar begroet
met een hand
een lied
met brood en wijn
met koffie en taart
met toeters en bellen
feestelijk
en onbezorgd
dankbaar
en onbeschroomd.
Maar het kan niet...
en toch, o God,
wat blijft
zijn geloof, hoop en liefde
Dat zij ons
als het licht
onbekommerd aanraken
en bemoedigen
daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Nog altijd
omspeelt het zomerlicht
ons met zijn gloed,
En wij?
Wij spelen niet meer
of het moest zijn
met vuur
want het spontane spel
van de ontmoeting
is gestokt.
We dansen
een vreemde
choreografie
om elkaar heen.
En toch, o God,
wat blijft
is dat wonderlijke,
dat lichte spel
van dit huis
waardoor wij ons
hier of thuis
voeden
met geloof, hoop en liefde
om ook de ander
daarmee te voeden
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Hoe onverkwikkelijk
is het contrast
tussen
het warme zomerlicht
en de kilte
die tussen mensen
heersen kan
door taal
die afstand schept
door politiek
die vervreemding creëert
door hebzucht
die ongelijkheid
in stand houdt.
En toch,
wat blijft
zijn mensen
die zich steeds weer laten leiden
door geloof, hoop en liefde
en daarmee
de kleine en de grote wereld
om hen heen
tegemoet willen treden
onbevangen
onbevreesd
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezing:

Genesis 2 wordt wel het tweede scheppingsverhaal omdat het perspectief er zo anders is dan in het eerste dat hier vorige week klonk. Waar het daar om hemel en aarde gaat, om de grote lijn en de kleine mens, gaat in het tweede hoofdstuk alle aandacht uit naar de mens en de aarde. Het is een soort close-up. Het woord hemel kom je er dan ook meer in tegen. De Schepper is er ook niet meer de wat afstandelijke buitenstaander die spreekt en het is er, maar hij is de nabije, betrokkene, die als een ambachtsman in een fraaie tuin de mens uit het stof der aarde boetseert. En terwijl de Eeuwige niet meer zo bezig is met de grote lijnen van de kosmos, maar met de kleine mensenwereld, ziet hij dat wat hij gemaakt heeft nog niet helemaal af is en hij gaat opnieuw aan het werk.

Preek

Zeven keer zegt de Eeuwige in het eerste hoofdstuk van de bijbel dat het goed is wat hij maakt en bij de mens zegt hij zelfs dat het 'zeer goed' is. Zeven keer, met andere woorden: het is werkelijk goed wat hij geschapen heeft. En toch... kort erop, in het tweede hoofdstuk, kijkt hij daar toch wat anders tegen aan. Is het voortschrijdend inzicht? Want daar klinkt opeens dit: '*Het is niet goed...*'. En wat is er dan niet goed? '*Het is niet goed dat de mens alleen is*'. Het is alsof de Eeuwige zich bedenkt. Is het wel zo goed? Het moet blijkbaar toch anders. Ja, technisch is het geweldig, als decor pur sang is het toneel van de kosmos af. Maar hoe is het met de spelers, hoe is het met het stuk dat zich ontvouwen moet. En als hij inzoomt op de aarde en de mens, ziet het er toch nog een beetje armoedig uit. Het klopt wel, maar het deugt niet. 'Ik mis iets', denkt de Allerhoogste. En om zich te bezinnen neemt hij wat tijd (tijd die hij net zelf geschapen heeft) en dan ziet hij ook wat er niet goed is: de mens die hij zojuist uit aarde geboetseerd heeft, is alleen. Er zijn bomen, rivieren, regens, nevelen. Alles wat er is, is er in meervoud, maar de mens loopt daar enkelvoudig rond, zonder aanspraak, zonder antwoord, zonder 'samen'.

Is dat wat ds. Jalink aanvoelde, toen hij het initiatief nam tot het bouwen van de Duinoordkerk? Het gemis van het samenzijn? Op zondagmorgen, schrijft hij ergens – we spreken de jaren '10 van de vorige eeuw – gaat er in Duinoord en het Statenkwartier bijna nergens een deur open. De kerkgang is uiterst gering. Er is geen huis, geen plaats, geen gemeenschap om samen te komen. In kerkelijk opzicht leven de mensen er enkelvoudig als de mens uit het verhaal van de schepping. 'Ik mis iets', denkt Jalink. En hij besluit een kerk te scheppen. En terwijl de Vrede van Versailles wordt gesloten, het vrouwenkiesrecht in Nederland wordt ingevoerd, terwijl de Finse componist Jean Sibelius zijn *Valse lyrique* componeert en Lou Bandy het liedje *We gaan naar Zandvoort* opneemt, bouwen de bouwvakkers steen voor steen aan de Duinoordkerk, huis van samenzijn.

En terwijl de bomen groeien in die tuin en de rivieren er stromen, ziet God daar die mens in zijn deerniswekkende eenzaamheid. En hij beseft dat het 'niet goed is' en daarom besluit hij zijn schepping aan te passen, zodat de mens een helper krijgt tegenover hem. Een helper, en dat is werkelijk iets anders dan een hulpje. In een van de psalmen (121) roept een eenzame pelgrim: *Ik sla mijn ogen op naar de bergen, vanwaar komt mijn hulp?* Om zo'n hulp gaat het hier, Het is de ene mens die de andere draagt en uitdaagt, die hem inspireert, stimuleert, iemand die naar haar omkijkt, hem beschermt, iemand die nabij is. Kortom: iemand die de mens tot mens maakt.

En de Eeuwige? Die is er niet vies van zijn handen vuil te maken voor de mens en daarom herneemt hij zijn metier en boetseert hij verder. De mens krijgt de dieren om zich heen en begint tegen hen te spreken. Hij roept hun hun namen toe. Maar er komt geen antwoord. Zij zwijgen zoals de natuur zwijgt, ze zwijgen in hun eigen wereld en hoe de mens ook roept, geen van hen wordt zijn maatje, zijn hulp, zijn tegenover.

Wisława Szymborska schreef een gedicht waarin ze die eenzaamheid verwoordt. Het heet: *Het zwijgen van de planten*

De eenzijdige betrekkingen tussen jullie en mij
ontwikkelen zich lang niet slecht.

Ik weet wat een bloem, blad, aar, eikel, steel is,
en wat er met jullie in april gebeurt, wat in december.

Hoewel mijn nieuwsgierigheid onbeantwoord blijft,
buig ik me speciaal over sommige van jullie

en leg voor andere het hoofd in de nek.

Bij mij hebben jullie namen:
klis, kleefkruid, drieblad,
heide, jeneverbes, maretak, vergeet-mij-niet,
maar ik heet voor jullie niets.

Onze reis is gemeenschappelijk.
Als je samen reist, praat je toch met elkaar,
wisselt opmerkingen uit, desnoods maar over het weer
of over de stations die onderweg voorbijijschieten.

Onderwerpen te over, want er is veel dat ons verbindt.
Dezelfde ster houdt ons binnen zijn bereik.
We werpen met evenveel recht elk onze eigen schaduw.
We proberen iets te weten, ieder op zijn manier,
en wat we niet weten, lijkt ook op elkaar.

Ik leg het uit zo goed ik kan, vraag alsjeblieft:
wat het betekent iets met ogen te bekijken,
waarom in mij een hart klopt
en waarom mijn lichaam niet geworteld is.

Maar hoe kan ik antwoorden op ongestelde vragen
als ik daarbij ook iemand ben
die voor jullie zozeer niemand is?

Struikgewas, jong bos, weiden, rietland –
alles wat ik jullie zeg, is een monoloog,
en wie er ook luistert – jullie niet.

Met jullie praten is noodzakelijk en onmogelijk.
Is dringend nodig in ons haastige leven
en wordt uitgesteld tot nooit.

Ik hoor er Adam in, die enkelvoudige mens, die in het water van de Tigris tuurt en alleen maar zichzelf weerspiegeld ziet, een mens met dezelfde gebaren, dezelfde woorden, en er is niemand die hem antwoord geeft en er is niemand aan wie hij kan beantwoorden. Met niemand kan hij spreken over wat het is dat een mens kan kijken, waarom er een hart in ons klopt en waarom wij niet geworteld zijn, maar altijd verder moeten gaan. Hij is voor niemand iemand.

Een mens op zichzelf. Je kunt genieten van de zon, het bos, de hond, een dag vol afleiding, alles in huis, genoeg op de bank en altijd mensen om je heen, maar tegelijkertijd kun je zo eenzaam zijn. Dan is er niemand die wérkelijk naar jou vraagt, en jij vraagt naar niemand, want je voelt hoe het taboe van de eenzaamheid op je drukt, ook als je jong bent en de wereld aan je voeten lijkt te liggen. En we voelen in deze tijd van Covid-19 wel aan, dat de woorden van het verhaal zoveel meer wáár zijn dan we misschien al dachten: het is niet goed dat de mens alleen is. Alleen in de kerkbank, alleen in het verzorgingshuis, alleen achter je laptop met medestudenten die je niet kent, alleen aan de toeg van het café, achter plexiglas.

En dan is er godzijdank dat goddelijke voortschrijdende inzicht: *het is niet goed dat de mens*

alleen is. En de Eeuwige hervat zijn arbeid, en terwijl de mens slaapt, wordt uit zijn zijde een nieuwe mens gemaakt. In de Griekse vertaling staat een woord dat u wel kent. Er staat dat de mens 'in extase' is. De ander komt voort uit een extatische droom van de mens. Om dat te verstaan hebben we Freud echt niet nodig. Zij is gewild, verlangd, begeerd, die ander is niet een extraatje, een accessoire, maar de ander maakt de mens tot mens. En precies daarom boetseert de Eeuwige hier niet iets nieuws uit aarde, maar hij neemt van de rib van de mens. Hij is immers al goed, zeer goed, alleen nog niet af, niet compleet.

En zo is zijn tegenover, vlees van zijn vlees, been van zijn gebeente. Het is woord en antwoord, vraag en tegenvraag, mens en medemens, of zoals een oude Joodse wijsheid het zegt: God scheidt de medemens niet uit het hoofd van de mens, zodat zij niet denkt boven hem te kunnen staan. Maar hij scheidt zijn hulp ook niet uit zijn voeten, zodat hij denkt boven haar te kunnen staan. Hij scheidt haar uit zijn zijde, zodat zij zij aan zij zullen gaan, mens aan mens. Ik zou ook kunnen zeggen, man en vrouw, maar dan wordt het verhaal al te gauw in het biologische getrokken en dat is niet de essentie ervan. De vraag van de Eeuwige is niet of het goed is dat er alleen mannen zijn of vrouwen, maar of de mens alleen is? Of een mens zichzelf genoeg is, of hij compleet is in zichzelf of dat hij de ander nodig heeft, man of vrouw, vriend of vriendin, kerkganger of kerkgangster. De mens is mens in verbondenheid, door iemand die jou kent en iemand die door jou gekend wordt. Het gaat hier dus niet om biologie, maar om relatie, niet om een onderscheid in de soort, maar om onze zielsverwantschap met de ander.

En precies daarom viel me afgelopen week dat artikel in de krant zo op dat ging over #selfcare, de zorg voor jezelf (als er geen Engels woord voor is, telt het ook niet mee), en de dunne scheidslijn tussen de oprechte en terechte aandacht die je voor jezelf kunt, ja moet hebben en de selfcare-industrie die er vooral op uit is om je als mens nog weerbaarder te maken in het arbeidsproces zodat je nog productiever wordt. Waar de maatschappij te complex is geworden en niet zo maakbaar is als we hoopten, worden alle pijlen op de enkeling gericht, op de maakbaarheid van het zelf. En wat de auteur van het artikel zo opvalt is dat alle geurkaarsmomenten, ontspanningsoefeningen, meditatiesessies, sportschoolbezoeken één ding gemeen hebben: het zijn vaak nogal individuele aangelegenheden, of zoals het in een selfcareblog geschreven stond: 'Voordat je ergens 'ja' op zegt, vraag je dan af: draagt dit bij aan mijn geluk?' Zelden wordt een selfcarer geadviseerd om iets te ondernemen met een familielid of goede vriend. Om er aan toe te voegen: "Terwijl het leven toch draait om in verbinding staan met je omgeving: in gedeelde ervaringen vind je waarschijnlijk meer geluk en zingeving dan in jezelf afzonderen met een gezichtsmaskertje".

En laat dat inzicht nu al in Genesis 2 beschreven worden: *Het is niet goed dat de mens alleen is* en laat dat inzicht nu ook de grondslag zijn van het ontstaan van de Duinoordkerk. Dat het niet goed is dat de mens zijn geloof, hoop en liefde, alleen maar uit zichzelf moet zien te halen, maar dat een gemeenschap van mensen daartoe de plek is. Een plek waar je gevoed kunt worden en een ander kunt voeden, waar je iets van jezelf kunt brengen en iets van een ander kunt ontvangen, waar je deelgenoot kunt zijn van de blijdschap van de ander of diens verdriet, waar je deel uitmaakt van dat bijzondere verbond tussen de Eeuwige en zijn volk, waar wat mensen zeggen en doen soms goddelijke allure krijgt en goddelijke allure blijkt in menselijke trekjes. Was het daar niet om gegaan, in die onzekere jaren tussen de Wereldoorlogen, om een gemeenschap waarin de Eeuwige geloofd en de medemens gediend zou worden? *Waar twee of drie in mijn naam aanwezig zijn, daar ben ik*, zegt het evangelie. De hoop daarop van ds. Jalink werd al snel gedeeld door anderen en ze hebben de jaren door die gemeenschap gevormd. Met vallen en opstaan, tot op vandaag als we door de vreemde omstandigheden gedwongen opnieuw moeten uitvinden wat het betekent dat de Eeuwige zegt: *het is niet goed dat de mens alleen is*.

Mens-zijn is samenzijn en ware selfcare verloopt altijd via de ander. Dat is het inzicht van de Eeuwige en het mensbeeld van de bijbel. Je bent mens voor het aangezicht van God en voor het aangezicht van de medemens. Waar we dat blijven zien (of beter: waar we dat blijven geloven), kunnen we als Kloosterkerkgemeente ook de komende honderd jaar met vertrouwen tegemoet zien... maar we beginnen gewoon met vandaag en morgen.

bronnen:

Ellen van Wolde, *Verhalen over het begin*, Ten Have 1995

Wisława Szymborska, *Einde en begin: Verzamelde gedichten*, Amsterdam: Meulenhof 2012, 323

Tom Grosveld, 'Even #selfcare, en dan nóg harder door', *NRC*, 11 september 2020

Ds. J.M. Jalink, Herinneringen uit de Duinoordkerk, 's-Gravenhage: Blommendaal s.a.

Een preek van Pieter Holtrop, gehouden in de Kloosterkerk op 5 september 2010

Gebeden

Dankbaar zijn we voor dit huis en ook al kunnen we er maar mondjesmaat terecht en is er afstand in plaats van nabijheid toch vertrouwen we er op dat we ook deze periode met elkaar zullen door komen zoals dat de afgelopen honderd jaar is gebeurd dankzij uw trouw aan ons en onze trouw aan elkaar hoe verschillend we ook zijn.	ook wel eens niet goed wat er gebeurde dan was er verdriet pijn en boosheid; laat ons geloof groter zijn dan de angst hoop sterker dan wanhoop en liefde breder dan de aandacht voor onszelf.	speelbal van politieke onmacht voor de kinderen onder hen; voor m.n. de vrouwen van Wit-Rusland nog altijd strijdend voor vrijheid en vernieuwing
Wij bidden voor allen die hier hun steentje groot en klein hebben bijgedragen door iets te doen én door er te zijn: kerkgangers, vrijwilligers, kosters, zangers en spelers, diakenen en ouderlingen, voorgangers en voorbijgangers en het was vast	Wij bidden in deze week van Prinsjesdag voor de regering, voor de koning en zijn huis ministers, parlementariërs, ambtenaren dat zij dienstbaar zijn aan het land, Europa en de wijde wereld, zodat mens en natuur floreren.	en wij bidden voor... in hun verdriet om wie zij moesten afstaan aan de dood dat zij hem geborgen weten in uw vrede die ons verstand te boven gaat Voor wie ziek zijn bidden we... en voor al die anderen die hun lijf en leden niet zien doen wat ze zouden willen dat ze doen.
	Wij bidden voor de vluchtelingen in het bijzonder die in Griekenland	Hen noemen wij in stilte samen met wie ons om welke reden dan ook ook ter harte gaan...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!